

Фондация
Будителките

ЧУЙ ГЛАСА МИ

Социологическо проучване за нуждите

и нагласите на пострадалите от

домашно насилие и техните деца

**12.06.
2025 г.**

по поръчка на
Фондация „Будителките“
www.thewakeupfoundation.org

Социологическо проучване за нуждите и нагласите на пострадали от домашно насилие и техните деца по поръчка на Фондация „Будителките“

- Доклад: Домашното насилие, институциите и обществото.
Резултати от социологическо проучване сред пострадали от домашно насилие
- Автори: гл. ас. д-р Гергана Ненова и гл. ас. д-р Вероника Димитрова – социолози, преподаватели в катедра Социология в СУ „Св. Климент Охридски“
- Проучването е проведено сред членовете на Фейсбук групата „Не си сама заедно срещу насилието“ - най-голямата активна онлайн общност за помощ и съвет за пострадали от домашно насилие, с над 10 000 членове, управлявана от Фондация „Будителките“

Благодарим на семейна фондация „Лъчезар Цоцорков“, без чиято финансова подкрепа това проучването нямаше да бъде възможно.

Изявленията и мненията, изразени тук, принадлежат единствено на Партньора, Фондация „Будителките“, и не отразяват непременно вижданията на семейна фондация „Лъчезар Цоцорков“ или нейните партньори.

Благодарим и на Български фонд за жените и Европейски съюз за възможността да представим тези данни на засегнатите институции, обществеността и медиите.

Съфинансирано от
Европейския съюз

С финансовата подкрепа на Български фонд за жените и Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения са единствено на автора(ите) и не отразяват непременно тези на БФЖ, ЕС, Генералната дирекция „Правосъдие и потребители“ на Европейската комисия или на ЕК. Нито БФЖ, нито ЕС, нито ЕК и нейните структури могат да бъдат държани отговорни за тях.

Фондация „Будителките“ е неправителствена организация, посветена на превенцията и борбата с домашното насилие и насилието, основано на пола. Работим за общество, в което домашното насилие е недопустимо, а правата на жените – гарантирани.

Нашите цели:

- Информираме, насърчаваме и подпомагаме пострадали от домашно насилие. Управляваме най-голямата активна Фейсбук общност в България за пострадали – групата „Не си сама“, с над 10 000 членове
- Работим върху превенция и изграждаме обществена нетърпимост към домашното насилие и всички прояви на дискриминация, основана на пола
- Стремим се към системна промяна на общественото мнение чрез повишаване на информираността, кампании и застъпничество
- Осветяваме постиженията в областта на женските права чрез изследвания, кампании и застъпническа дейност

Групата „Не си сама“ е онлайн общност за взаимопомощ, съвет и подкрепа на хора, засегнати от домашно насилие, създадена през 2018 г. Това е най-голямата група в България с над 10 000 членове, в която ежедневно оказваме помощ и подкрепа. Управлява се от доброволци към Фондация „Будителките“ и функционира като своеобразна дигитална гореща линия за подкрепа и насочване към специализирана помощ в страната.

Основна статистика за групата „Не си сама“:

- 94% от членовете са жени, 6% са мъже
- 60% живеят извън гр. София
- 60% от жените са на възраст между 25 и 46 години;
- 75% от членовете са активни участници
- Всяка публикация получава средно по 12 коментара и 49 реакции
- Фондация „Будителките“ извършва средно по 20 интеракции на ден

Скъпи приятели,

Със съпричастност и голяма отговорност към пострадалите от домашно насилие представяме резултатите от социологическото проучване „Чуй гласа ми“.

Целта на изследването е чрез гласовете на засегнатите от домашно насилие да разкрием реалната картина на техните преживявания и нужди. Надяваме се тези данни да станат инструмент за застъпничество и промяна за всички заинтересовани страни, които не се примиряват с настоящата ситуация.

Докладът представя първа фаза на проекта; в края на 2025 г. ще предоставим допълнителен доклад с разширени интервюта с част от анкетираните.

Посвещаваме този доклад най-вече на участниците от групата „Не си сама“, които ни се довериха и споделиха с нас своите преживявания. Благодарим ви – чуваме гласовете ви!

Фондация „Будителките“
www.thewakeupfoundation.org

Въведение

Проблемът за домашното насилие в България е актуален както на ниво държавна политика, така и за гражданите. По-голямата част от обществото го приема за сериозен проблем¹. Благодарение на силно коалиционно обединение на неправителствения сектор и реална застъпническа дейност през юли 2023 г. бяха приети изменения и допълнения на Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН), а през август същата година под влияние на общественото недоволство бяха приети и допълнителни поправки. Всички те целят да ускорят и улеснят достъпа на пострадалите до правосъдие и специализирани услуги. Като резултат от повишената обществена чувствителност и подобреното законодателство за домашно насилие в последните години се наблюдава устойчив ръст на преписките и досъдебните производства за престъпления, извършени в условията на домашно насилие², което е позитивен знак за това, че все повече от актовете на домашно насилие стигат до институциите.

На фона на високия обществен интерес към темата изследването на проблема с домашното насилие в България обичайно се обхваща в проучвания на обществените нагласи³ или като част от национално-представителни проучвания на насилието, основано на пола⁴. Съществува дефицит на изследвания, фокусирани конкретно върху пострадалите от насилие. Вероятни причини за това са чувствителността на темата, трудностите в достъпа до такива лица, както и методологическите предизвикателства при изследване на домашното насилие.

За пострадалите, споделянето на подробности за преживяното насилие може да отключи силни чувства на срам, вина, отчаяние и страх, което създава допълнителни бариери и предизвикателства пред проучването на опита им. В същото време именно тяхната гледна точка е от ключово значение за подобряване на законовата и институционална защита срещу домашното насилие. Проведеното социологическо изследване сред пострадали от насилие е единствено по рода си в тази целева група и дава възможност да се уловят специфики и измерения на техния опит, които досега не са получавали публичност.

Резултатите от изследването са организирани в четири основни части:

1. Опит с насилието

2. Институции и законодателство

3. Обществена подкрепа

4. Нужди на пострадалите

1 Представително проучване на Тренд по поръчка на в. 24 часа – януари 2024 г.

2 Национална програма за превенция и защита от домашното насилие за периода 2024-2026 г.

3 Обществени нагласи към насилието - Национален център за парламентарни изследвания – 2022 г.

4 НСИ (2022) Изследване на насилието, основано на пол EU-GBV.

Материали и методи

Настоящото проучване е част от проекта „Чуй гласа ми“, осъществяван от Фондация „Будителките“.

Основни цели на изследването са:

- да се установят нуждите на пострадалите от домашно насилие
- да се оцени ефективността на институционалните форми на защита
- да се идентифицират основните проблеми, свързани с прилагането на Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН)

Проучването е проведено в периода 5 април – 5 май 2025 г. сред пострадали от насилие, активни членове на Фейсбук групата „Не си сама – заедно срещу насилието“. Групата е създадена за хора, пострадали от домашно насилие, като част от тях са използвали механизмите за защита, създадени със ЗЗДН и Наказателния кодекс (НК). Към началото на проучването групата наброява 10 068 членове.

Темите и въпросите, включени в анкетата, са избрани и формулирани въз основа на анализ на постове на членове на Фейсбук групата, публикувани през последната година и половина. Анализът е извършен от двамата изследователи, работещи по проекта. Съдържанието на анкетата е съобразено с последните промени в ЗЗДН и актуалните към май 2025 г. дефиниции на „домашно насилие“ и наличните институционални механизми за справяне с него.

Проучването е проведено чрез метода на отзовалите се – във Фейсбук групата е публикувана обява за доброволно и анонимно участие чрез линк към анкетната карта в Lime Survey. Данните са обработени с програма за статистически анализ – SPSS, като са представени резултати от едномерни, двумерни разпределения и тест за значимост на връзката между различни променливи.

Общият брой попълнили анкетната карта е 441 (4,4% от членовете на групата). При сравнение на данните по пол, възраст и населено място между цялата група и попълнителите анкетата се установява, че извадката добре представя генералната съвкупност, като се наблюдават незначителни отклонения в процентно отношение по тези характеристики (вж. Таблица 1). Единствено по отношение на възрастта има по-лека представеност на респонденти във възрастовата група 45-54 г. и малко по-голяма сред 55-64 годишните.

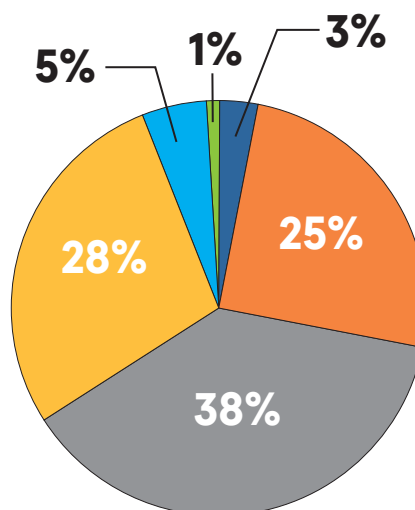
Характеристики на участниците

Попълнените анкетната карта са предимно жени (96%), въпреки че в проучването са се включили и мъже (4%) (вж. Таблица 1 в Приложението). Участниците са предимно на средна възраст – 66% са между 35 и 54 г., 3% са до 24 годишни, 25% са във възрастовата група от 25 до 34 г., а 6% са над 55 годишни (вж. Таблица 1). Те са преди всичко от големи градове от София и областни градове – 72%, 23% са от малки градове, а 3% са от села. Респондентите са преди всичко с полувисше (5%) или висше образование (68%), 25% имат до средно гимназиално образование, а 2% имат друг тип образование. Повечето работят на пълен работен ден 54%, на непълен работен ден са 6%, а едновременно учат и работят 5%. 9% са самонаети или упражняват свободна професия, 7% са в отпуск по майчинство, 7% са безработни, 4% имат собствен бизнес, 4% се идентифицират като домакини. Останалите спадат към други категории.

Графика 1.

Възраст на респондентите

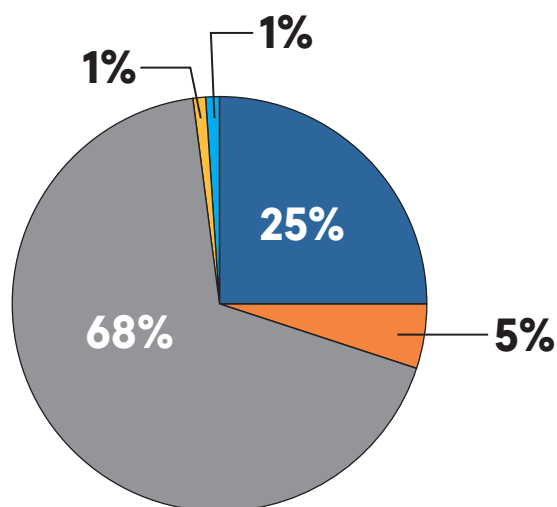
- До 24 г.
- 25-34 г.
- 35-44 г.
- 45-54 г.
- над 55 г.
- над 65 г.

Графика 2.

Образование на участниците

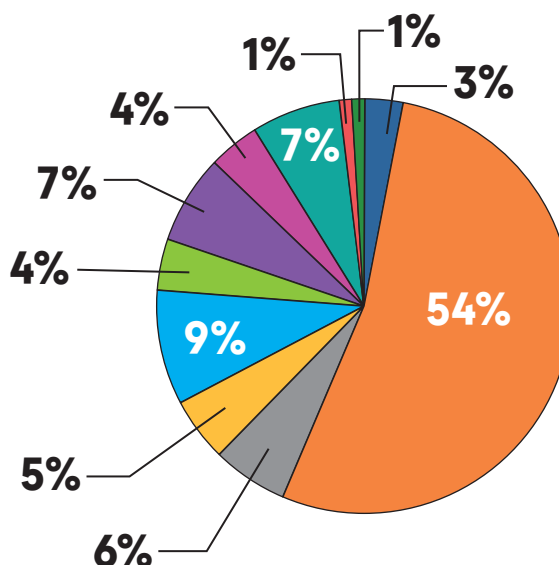
- До средно гимназиално
- Висше (бакалавър, магистър, доктор)
- Друго
- Полувисше
- Не желая да отговоря

Графика 3.

Занимание на респондентите

- Учащ(а)/студент(ка)
- Работя на непълен работен ден
- Самонаем(а)/свободна професия
- Безработен/на
- В отпуск по майчинство
- Друго
- Работя на пълен работен ден
- Едновременно уча и работя
- Имам собствен бизнес
- Домакиня
- Пенсионер

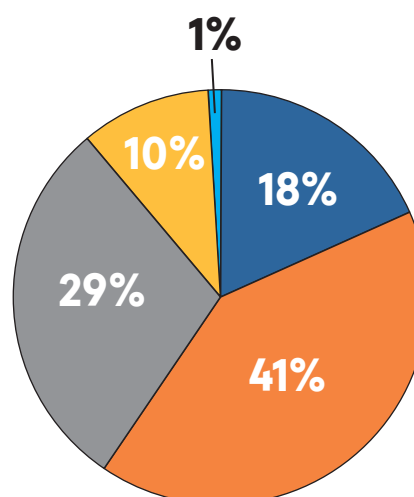

По-голямата част от анкетираните не изпитват затруднения с доходите, които получават. 18% казват, че живеят комфортно с доходите, които получават, а 41% заявяват, че се справят с доходите, които получават. 29% отбелязват, че изпитват известни затруднения с доходите, които получават, а 10%, – че изпитват сериозни затруднения с доходите, които получават (вж. Графика 4). Тук следва да бъде отбелязано, че при отговора на въпроса е дадена опция за „Друго“, където респондентите могат да напишат текст. В тези отговори те отбелязват, че разходите за дела, които водят, ги товарят допълнително икономически или че насилниците често не поемат част от задълженията и издръжките, които дължат. Повечето от попълнителите анкетата разполагат с жилище, в което да живеят – 66%, макар че част от тях декларират, че не живеят под наем, но изплащат ипотека.

Графика 4.

Субективно икономическо благосъстояние

- Живеем комфортно с доходите, които получаваме
- Справяме се с доходите, които получаваме
- Изпитваме известни затруднения с доходите, които получаваме
- Изпитваме сериозни затруднения с доходите, които получаваме
- Друго

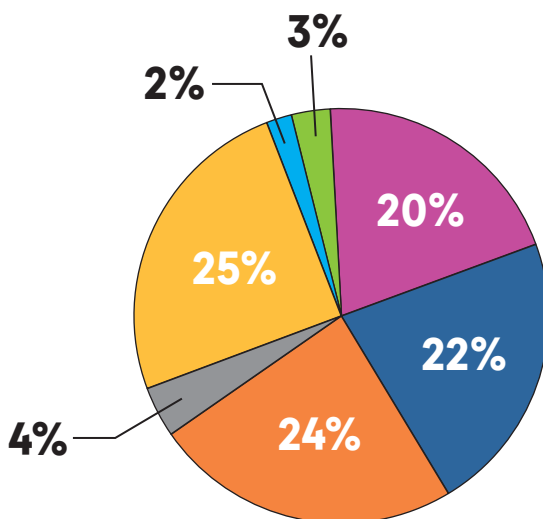

Най-голям брой от респондентите в проучването са необвързани и разведени (47%), 24% са в съжителство с партньор, а 20% са в брак, 4% са в интимна връзка без съжителство, а останалите спадат към други групи. 14% нямат деца, 13% имат дете/деца над 18 години, 73% имат дете/деца под 18 години.

Графика 5.

Семейно положение

- В брак
- Разведен/юридически прекратен брак (включително в процес на развод)
- В съжителство с партньор
- В интимна връзка без съжителство
- Необвързан/а
- Вдовец/вдовица
- Друго

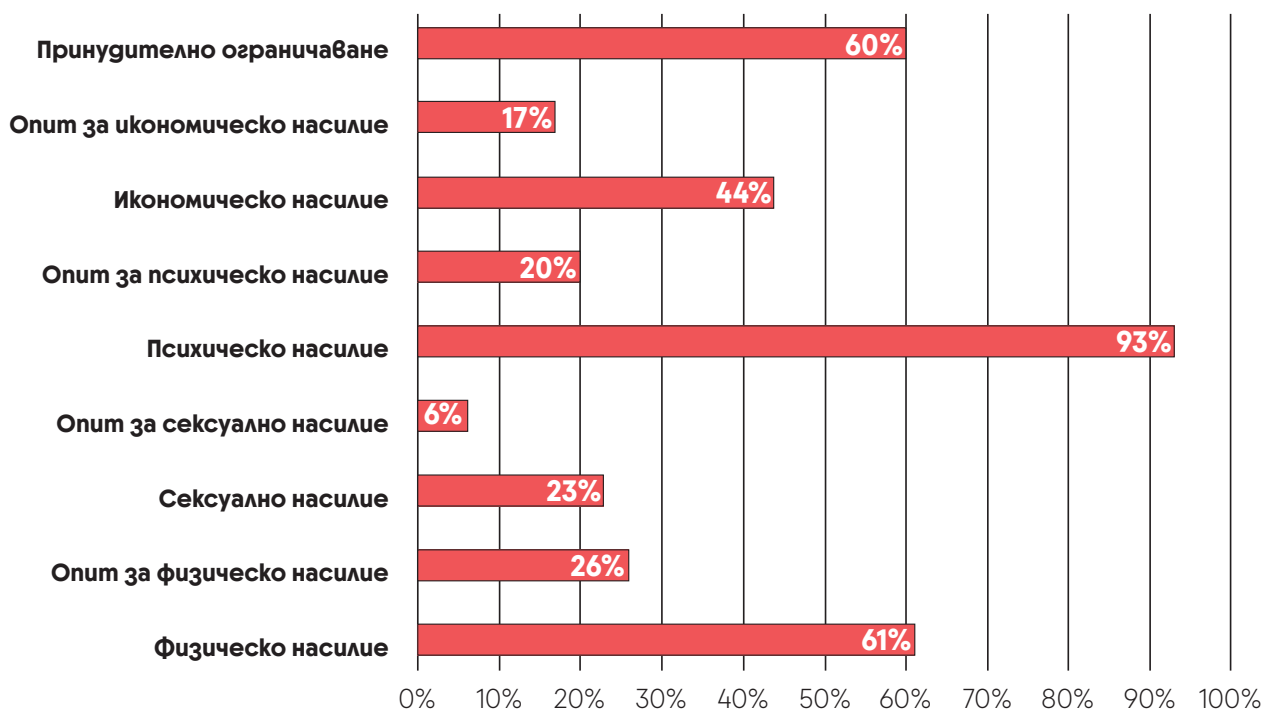

1. Опит с насилието

Почти всички респонденти докладват поне няколко форми на насилие. Най-често посочваната форма е психическото насилие- докладвано от 93% от участниците, по-голямата част от анкетираните са били подложени и на физическо насилие (61%), както и са изпитвали принудително ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права (60%). Други типове разпространено насилие са икономическото (44%) и сексуалното (23%) (вж. Графика 6). Следва да бъде отбелязано, че в свободните отговори „Друго“ респондентите най-често отбелязват насилие чрез институциите на съда и отчуждаване на децата (родителско отчуждение).

Графика 6.

Типове насилие

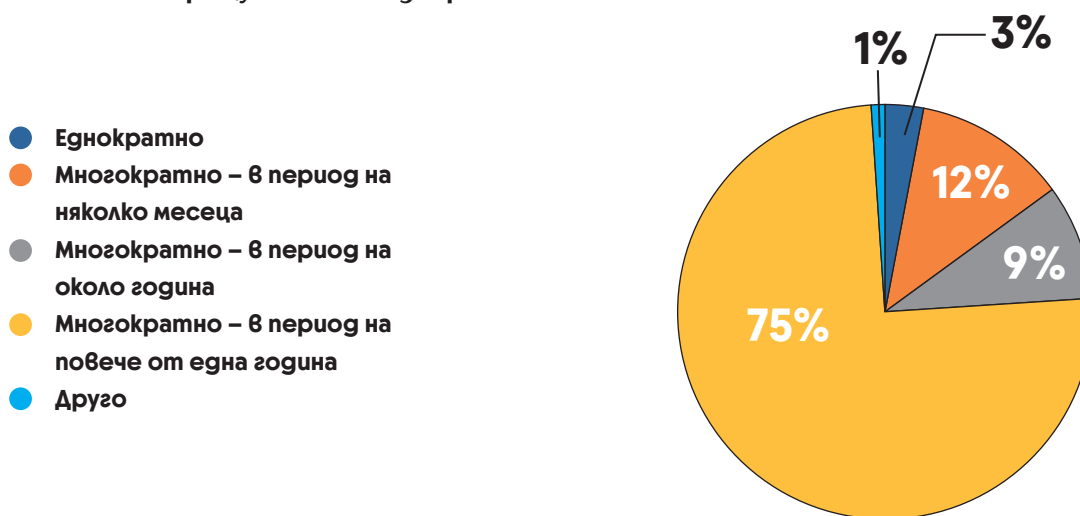
Най-често извършителите на насилие са съпрузи (43%) и лица в съжителство на семейни начала (43%). По-рядко се среща насилието от роднини (13%) и интимни партньори без съжителство (8%), 3% са попълнили опцията „Друг“.

Първият акт на насилие за по-голяма част от респондентите се е случил преди повече от 5 години (54%), преди две до пет години (27%), преди по-малко от две години (14%), а в 5% от случаите е попълнен отговорът „Друго“. От данните за това, кога за първи път в семейството или интимната връзка се проявява насилието, се вижда, че насилието най-често се извършва в началото на връзката. 42,2% от анкетираните заявяват, че това се е случило в първата година. Следва да бъде отбелязано, че все пак значителна част от респондентите казват, че това се е случило след повече от пет години (22,6%). Най-често извършителите на насилие над пет години след началото на връзката са съпрузи. В повечето от случаите, когато насилието се проявява в интимната връзка, насилието се извършва след като връзката е станала по-сериозна – когато интимните партньори са заживели заедно (34%), след забременяване (21%) или след като се е родило дете/геца (27%).

По-голяма част от респондентите споделят, че насилието срещу тях е извършвано многократно в период от над една година (75%). А само 3% от анкетираните казват, че са били обект на еднократно посегателство. Това означава, че пострадалият от насилие трудно успява да прекъсне насилническата връзка.

Графика 7.

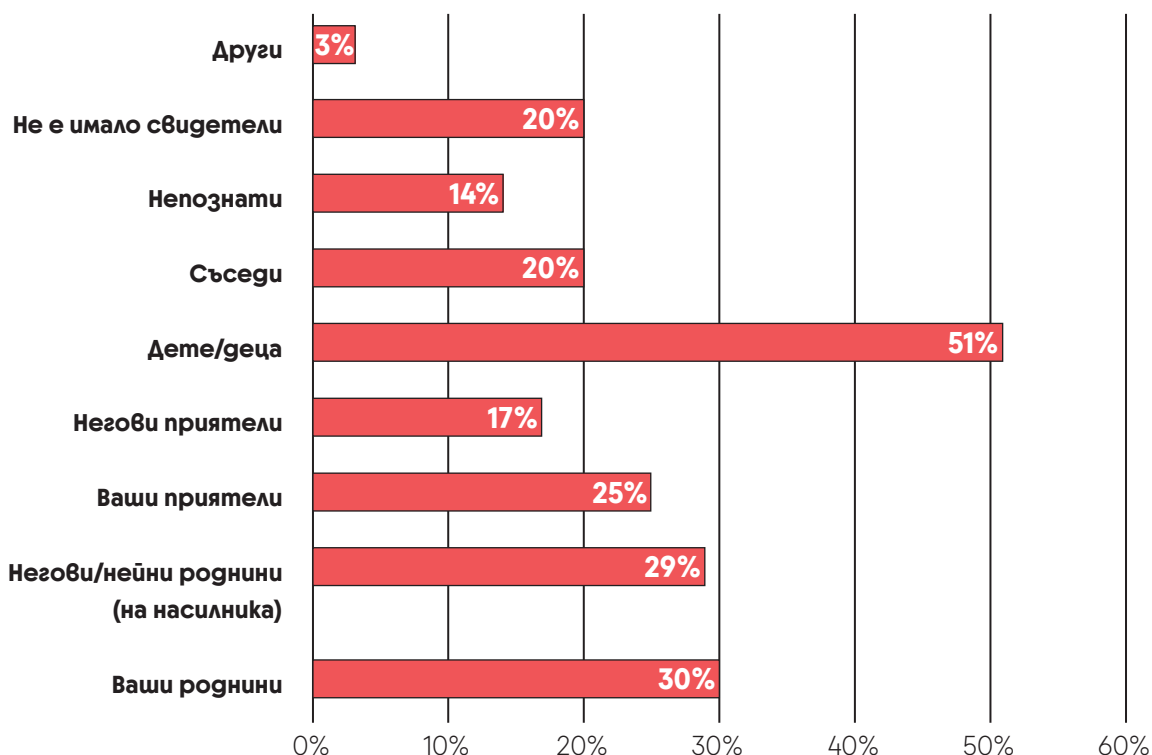
Колко пъти срещу вас беше извършвано насилие?

Също така насилието често се разпростира извън интимната връзка – само 23% посочват, че няма друг, който да е пострадал от насилие, а най-често пострадали от насилие са и децата (46%) и роднините (27%). Насилието също така в по-голяма част от случаите се случва пред свидетел, който не подкрепя пострадалия от посегателство (само 34% са получили подкрепа от свидетелите). Най-често свидетели на насилие са децата – 51% отбелязват този отговор, както и роднините (на пострадалия и на насилника) – 59% (вж. Графика 8). Следва да се отбележи, че често свидетели са също така приятели на пострадалия – 25%, както и приятели на насилника – 17%, но и съседи – 20%.

Графика 8.

Свидетели на насилието

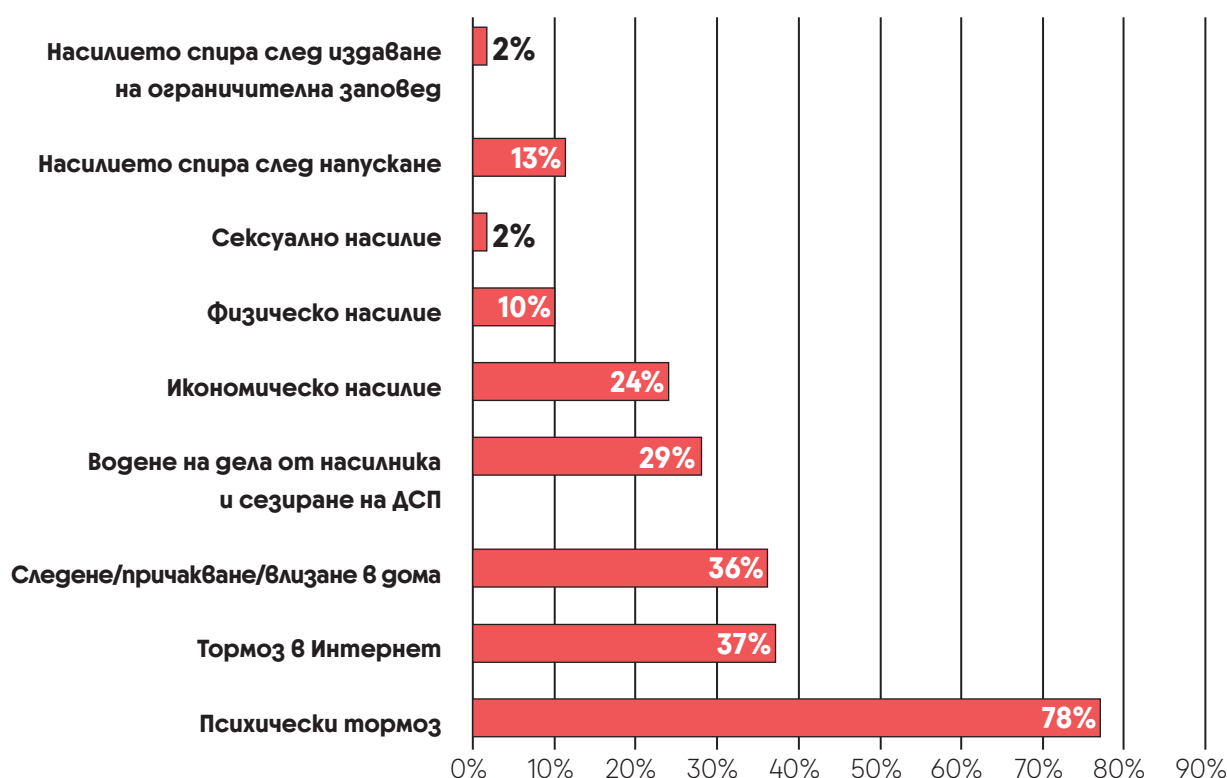

Във връзка с това, че децата най-често са пострадали, но и свидетели на насилие трябва да се каже, че тъкмо жените с деца (и особено жените с деца под 18 годишна възраст) по-често търсят институционални форми на защита и подкрепа за себе си и децата си. Проблемите в гарантирането на тази защита, отбелязани в частта за институциите в настоящия доклад, подчертава нуждата от подобряване на съществуващите механизми, от една страна, както и създаването на специални механизми за предпазване на децата в насилнически интимни връзки, от друга. Може да се даде възможност децата да подават сигнали за домашно насилие, както и в училищните структури да има механизми за разпознаване и работа с деца, в чиито семейства има домашно насилие.

Трябва да се подчертае, че според данните напускането на насилника не винаги слага край на насилието, а напротив, в повечето случаи то продължава в изключително разнообразни форми. Едва 15% от напусналите насилника споделят, че насилието е спряло на фона на 85%, за които това не се случва. Преобладаващите форми, чрез които насилието продължава, са: психическият тормоз (78%), тормоз в Интернет, напр. изпращане на съобщения със заплахи и обиди, публикуване на постове и снимки, насочени срещу пострадалия и др. (37%), следене/причакване/влизване в дома (36%), воденето на дела от страна на насилника (за насилие, родителски права и т.н.), както и сезиране на ДСП във връзка с родителските права (29%), икономическото насилие (24%) и физическо насилие (10%).

Графика 9.

Форми на насилие и тормоз след раздяла

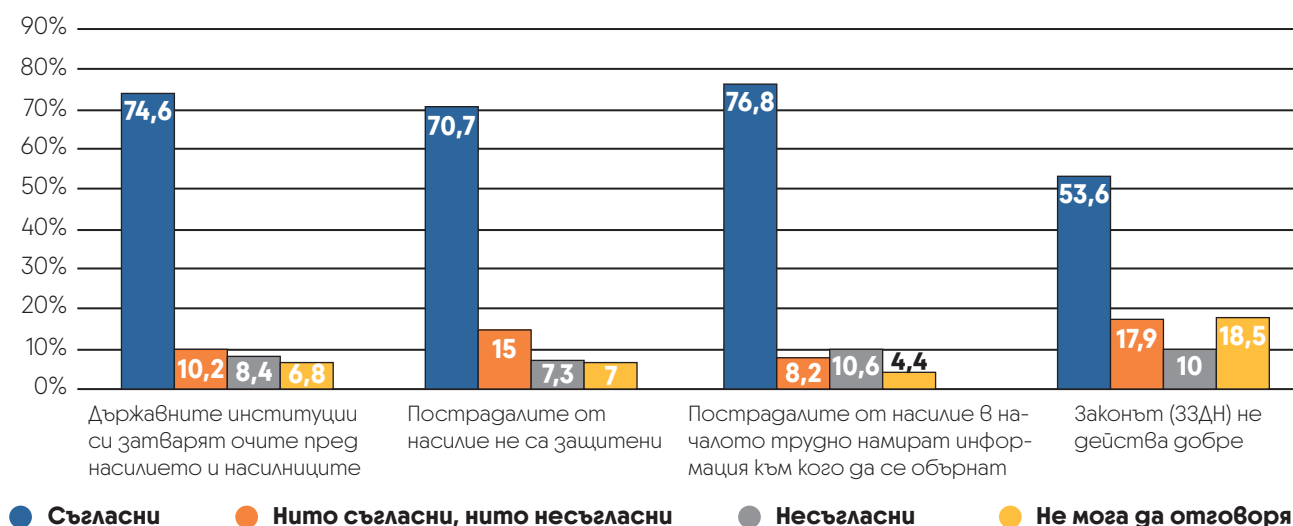
2. Институции и законодателство

Нагласи към институциите и ЗЗДН

Данните показват, че **негативните нагласи към институциите, а в по-малка степен към ЗЗДН са широко споделяни сред всички участници в анкетата**. 75% от респондентите са съгласни с твърдението, че държавните институции си затварят очите пред насилието и насилниците (спрямо едва 8% несъгласни с него) и 71% не са съгласни с това, че пострадалите от насилие са защитени (спрямо 7% съгласни с него). Сходен процент (77%) смятат, че пострадалите трудно намират информация към кого да се обърнат. Повече от половината (54%) смятат, че ЗЗДН не действа добре (спрямо 10%, които смятат, че действа добре).

Графика 10.

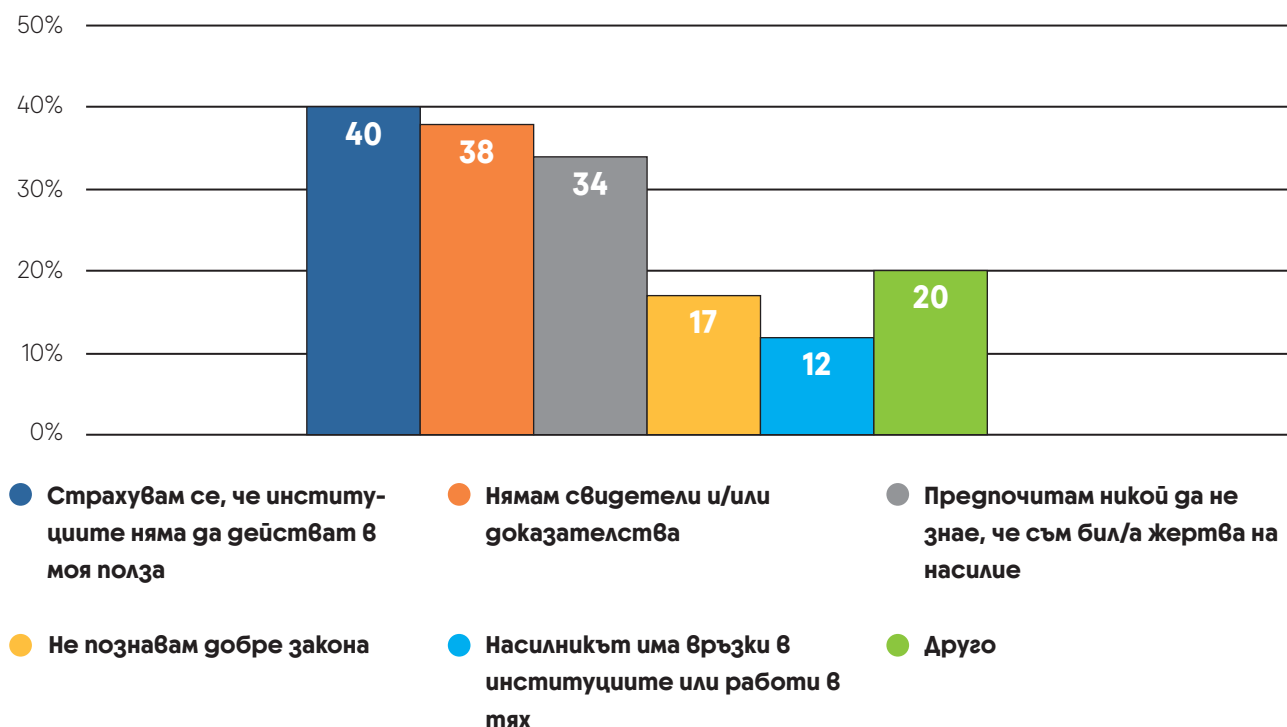
Нагласи към институционалната защита от насилие

Негативните нагласи и недоверието към институциите представляват съществена част от причините, поради които пострадалите не търсят защита от домашното насилие. В отговор на въпроса какви са причините да не сезират институциите за упражненото насилие, мнозинството респонденти (40%) посочват отговора „Страхувам се, че няма да действат в моя полза“, 38% твърдят, че причината е липсата на свидетели и/или доказателства, 17% посочват като причина непознаването на закона, а 12% твърдят, че насилникът има връзки в институциите. Освен посочените доводи, отразяващи разбирането, че институциите няма как да помогнат, друга водеща причина, посочена от несезираните институции, е срамът – 34% посочват, че предпочитат никой да не знае, че са пострадали от насилие. Сред отговорите с „Друго“ (20 %) се посочват основно страхът от насилника, убеждението, че институциите няма да помогнат и твърдението, че психическото насилие е недоказуемо в съда.

Графика 11.

Причини за несезиране на институциите

Данните относно причините за отлагане на сезирането на институциите показват, че недоверието в институциите и в защитата предоставяна от закона, както и страхът и срамът са сред ключовите фактори за това отлагане. Същевременно тук роля играят и притесненията за децата – от една страна, за ефекта от раздялата върху тях и от друга- страхът от отнемане на децата от насилника. Тук отново изпъква необходимостта от специализирана психологическа подкрепа за родителите на деца, пострадали от домашно насилие.

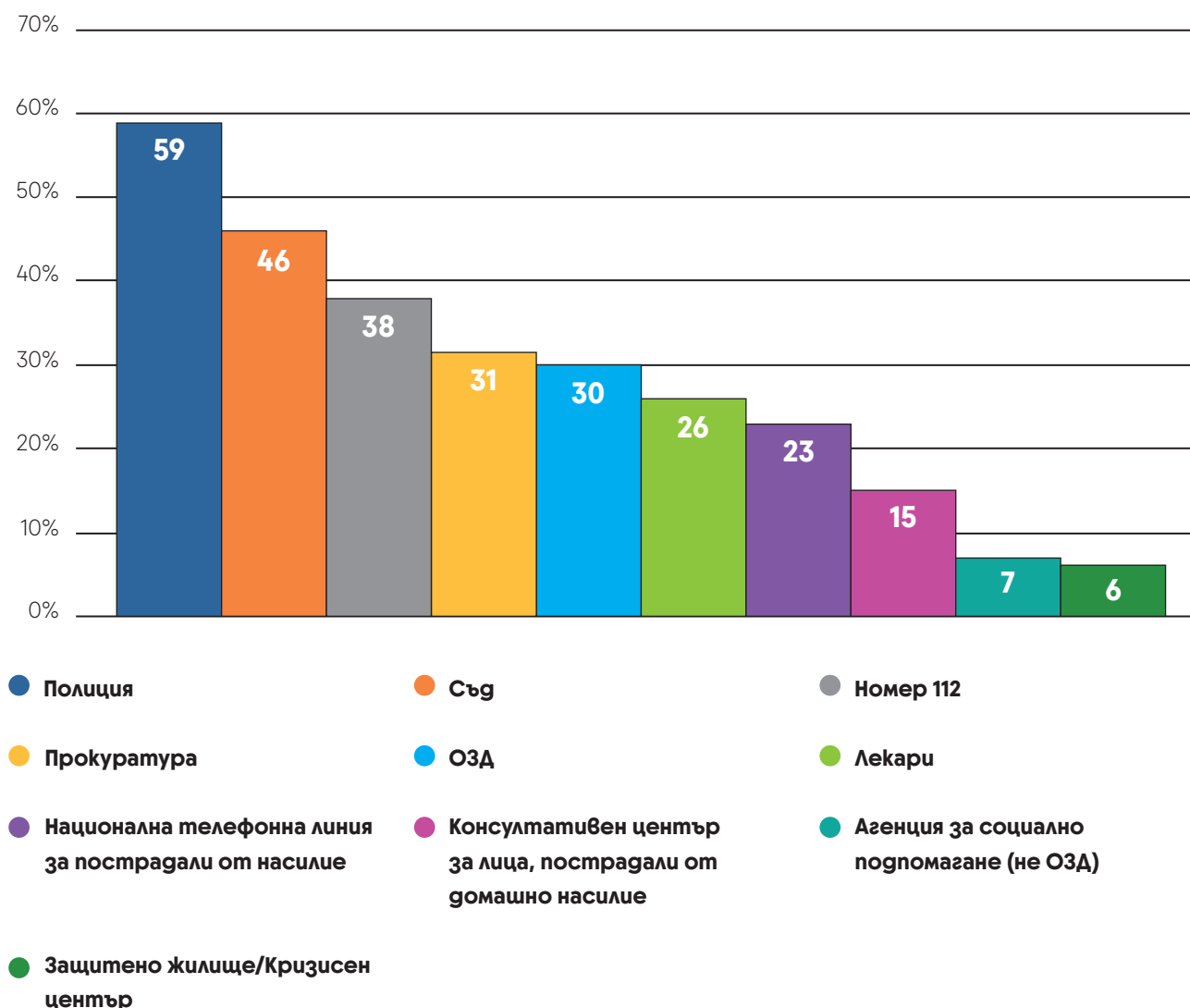
Опит с институциите

Ключов за разбиране на проблемите с достъпа до институционална защита е опитът на пострадалите, които са се обърнали към институциите - това са 47% от попълнените анкетата или 201 човека. Около 1/3 от тях са уведомили институциите още в деня на насилието, а 1/4 след повече от шест месеца. Пострадалите от насилие обичайно взаимодействат с повече от една институция, като средният брой на институциите, с които са взаимодействали те, според данните е 2,86.

Най-голяма част от респондентите са си взаимодействали с полицията (59%), съда (46%), Единния европейски номер за спешни повиквания 112 (38%), прокуратура (31%), Отдел „Закрила на детето“ (ОЗД) (30%), лекарите (26%) и Национална телефонна линия за пострадали от домашно насилие (23%). В категорията „Друго“ участниците споделят, че са се обърнали и към неправителствени организации (НПО).

Графика 12.

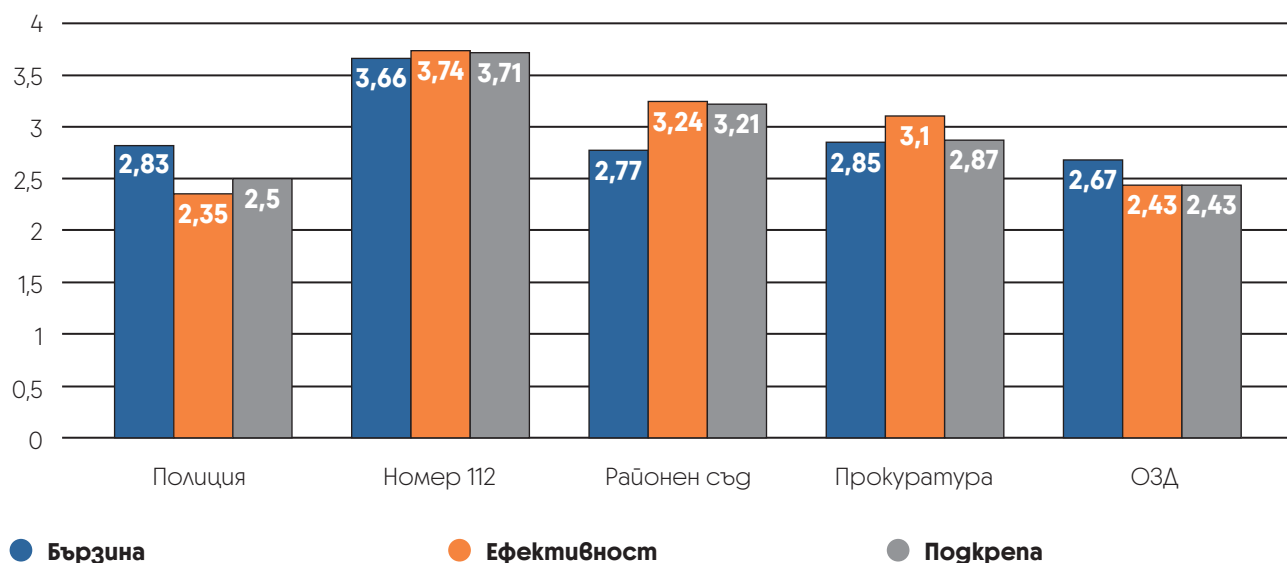
Институции, сезирани във връзка с домашното насилие

Оценката на респондентите на бързината, ефективността и предоставяната подкрепа, на петте най-използвани държавни институции (полицията, районен съд, прокуратура, ОЗД и ЕЕН 112) по скала от 1 до 5 показва, че най-високо оценявана от тях е работата на ЕЕН 112, а най-проблематична – тази на полицията и на ОЗД. Половината от респондентите, обърнали се към полицията, оценяват работата ѝ като бавна, 61% оценяват ефективността ѝ като лоша и 56% – предоставената от нея подкрепа като лоша.

Графика 13.

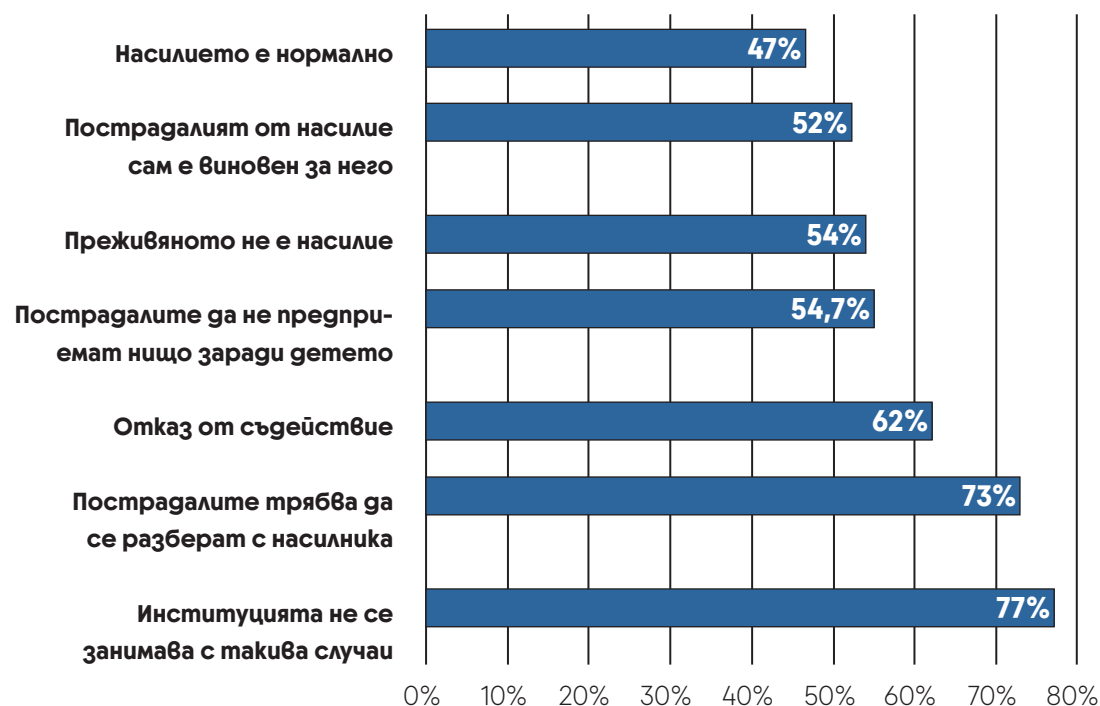
Оценка на институциите (по скала от 1 до 5)

Данните, събрани в отговор на въпроса „Във взаимодействието си с институции случвало ли Ви се е някое от следните неща?“, показват, че взаимодействията с институциите са съпътствани от различни типове послания от страна на институционални представители, които пречат на ефективната институционална защита от домашно насилие и вероятно допринасят за преживяването за неефективност. Част от тези послания – директни или индиректни – целят да отклонят пострадалите от търсене на институционална защита (напр. че не се занимават с такива случаи; че трябва да се разберат с насилника; че няма да им бъде оказано съдействие; че не трябва да предприемат нищо заради детето), а други negliжират опита и нуждите им (насилието е нормално; това, за което са се обърнали, не е насилие; че сами са си виновни за насилието).

Графика 14.

Посланията на институциите

Опит с полицията и съда

Отворените въпроси дават повече информация за реакцията на полицията в случаите на насилие. На въпроса за оценката на реакцията на полицията по повод присъствието на дете в дома са оставени многобройни коментари, които свидетелстват за причините за негативната оценка на работата на полицията както по повод на детето, така и в по-общ план. Едва една трета от коментарите категоризират реакцията на полицията като адекватна; останалите две трети от коментарите представят взаимодействията с полицията или като бездействие и липса на реакция, или като неадекватна, включително оправдаване и дори подпомагане на насилника, често заради неговите връзки в институциите. Темата за връзката на насилника с институциите по-често се появява сред респонденти от малки градове. **В отговорите се разкриват фрапиращи случаи на negliжиране на нуждите на пострадалите и техните деца от страна на полицията. Отговорите демонстрират недоволство от работата на полицията, като се споменават различни нарушения – неиздаване на протокол, корупция, липса на реакция при нарушаване на заповедта за защита, омаловажаване на проблема, оповестяване на детайли от случая и т.н.**

Тревожен е също фактът, че **повече от половината от респондентите оценяват като бавна работата на районния съд.** Данните относно опита със съда показват, че обичайният срок за получаване на решение за дело по ЗЗДН и НК е повече от 1 месец (при 36 от 53-ма респонденти). В един от случаите бавната работа на съда е цитирана като причина за връщане при насилника, заедно с липсата на жилище и продължаващия тормоз:

„Водих дело за домашно насилие, след като се изнесох, но то се влачеше и стигнахме 5 заседания, защото всеки път бившият ми мъж намираше причина да не приключи делото. Изтече заповедта за незабавна закрила след 6 месеца, а делото се точеше. Той започна системно да тормози баба ми (при нея бяхме с детето) и тя се влоши здравословно доста. Нямахме къде другаде да живеем с детето и взех решение да се върнем при него, а през това време да търся други начини за справяне с проблема с жилището след повторното ни изнасяне. Така и не се стигна до решение на съда по делото за домашно насилие.“

Освен темповете на работа на съда **основен проблем на потърсилите закрила от съда е доказването на насилието – 70% от взаимодействалите със съда са имали трудности в доказването му в съда.** В отговор на въпроса какви са тези трудности най-често изтъквани са липсата на свидетели на насилието (или присъствието само на детето), непризнаването на доказателства под формата на съобщения, снимки и видеа, negliжиране на документи и доказателства от съда, обвинения в насилие от страна на насилника, и особено невъзможността за доказване на психическо и сексуално насилие в съда. Други трудности са подкупването на психолози и съдии от насилника, влияние на насилника или неговите роднини върху съда, лъжи на насилника, протакане, липса на средства за адвокат и др. Често споменаван проблем в работата на съда са трудностите за получаване на защита по ЗЗДН, когато е налице паралелно дело за родителски права.

Когато става въпрос за работата на институциите, трябва да се отбележат и **проблемите, свързани с прилагане на заповедта за защита. Повече от половината от респондентите със заповед за защита твърдят, че не са се чувствали добре защитени от нея. При две трети от респондентите със заповед за защита насилникът е правил поне един опит за нарушаването ѝ. Същевременно повече от половината от пострадалите, при които е имало нарушаване на заповедта, декларират, че не са получили подкрепа от страна на полицията при нарушаването ѝ.** Това отново потвърждава изказания по-горе извод за преобладаващата негативна оценка за работата на полицията, вследствие от сблъсъка с нея. Почти половината от респондентите също така не са подали жалба пред прокуратурата след нарушаването на заповедта. Още по-фрапантен е фактът, че при 35 констатиранни случаи на нарушаване на заповед в 28 случая не е последвало наказание за насилника.

Отговорите на отворения въпрос „Имахте ли нужда от допълнителна подкрепа, освен тази, предоставена от институциите и ако да, каква?“ говорят за **огромно разочарование от институциите, което е довело редица от пострадалите до отчаяние и отказ от търсене на институционална защита**. Пострадалите от насилие споделят усещане, че са оставени „на произвола“, че „никой не може да помогне на жертвите“ и че „насилниците буквално си правят каквото си искат“. Показателен е следният коментар:

„...институциите единствено влошиха всичко, особено въвличайки и детето ми излишно в дейности, които не се отразяват добре на психиката му, а и на моята. Понякога си мисля, че е трябвало да остана и да търпя, отколкото да причиня на детето ми безброй безрезултатни срещи със Закрила на детето и дела с предрешен край (силни позиции на насилника и семейството му).“

Отговорите показват, че трудностите в получаването на институционална подкрепа са огромни и са преодолени само от пострадали, разполагащи със социална и психологическа подкрепа от страна на приятели, семейство и евентуално психолог, достъп до жилище и до физическа безопасност за себе си и роднини (детето), както и възможност за получаване на адвокатска помощ.

Това разочарование от институциите виждаме и във връзките между отделни променливи от анализа. Респондентите, които са сезирали институции (за разлика от тези, които не са), са по-негативно настроени към социалните работници и по-често приемат твърдението, че социални работници защитават насилника, както и по-често имат мнение, че пострадалите от домашно насилие не са защитени, по-често споделят, че ЗЗДН не действа добре.

■ ЗЗДН

Освен за институциите, респондентите бяха помолени да оценят и защитата, предоставяна от ЗЗДН. По-голяма част от респондентите, но все пак по-малко от половината (48%), я оценяват като лоша. Най-често прилаганите мерки по ЗЗДН са насочени към предпазване на пострадалия от насилника, а най-рядко прилаганата е насочване на пострадалите лица към специализирани услуги за защита, помощ и подкрепа или програми за възстановяване. От гледна точка на последните промени в ЗЗДН важен въпрос е кои от тях помагат на пострадалите да получат по-добра защита. На този въпрос преобладаващите отговори са възможността за подаване на молба за домашно насилие до 6 месеца след преживяно насилие и забраната насилникът да контактува с пострадалия от насилие (вкл. чрез имейли, по телефона и др.).

Сравнението на нагласите към институциите на респондентите, които са напуснали насилника и са се обърнали към институции преди повече от две години и нагласите на тези, които са ги уведомили за насилието преди по-малко от две години (тоест от промените в ЗЗДН) и са напуснали насилника дава възможност да се отчете евентуалното влияние на промените върху убежденията за неефективността на институциите. Макар и двете групи да споделят разбирането, че „Държаните институции си затварят очите пред насилието и насилниците“, се очертава разлика – сезираните институции преди по-малко от две години и напуснали насилника в по-малка степен подкрепят твърдението „Държавните институции си затварят очите пред насилието и насилниците“. Подкрепата на твърдението „Законът (ЗЗДН) не действа добре“ намалява сред напусналите насилника под две години и обърнали се към институции. Това означава, че те имат малко по-голямо доверие към държавните механизми за подкрепа. **Тоест в последните две години е настъпило подобрение в защитата, но то е слабо,** защото разликите са малки.

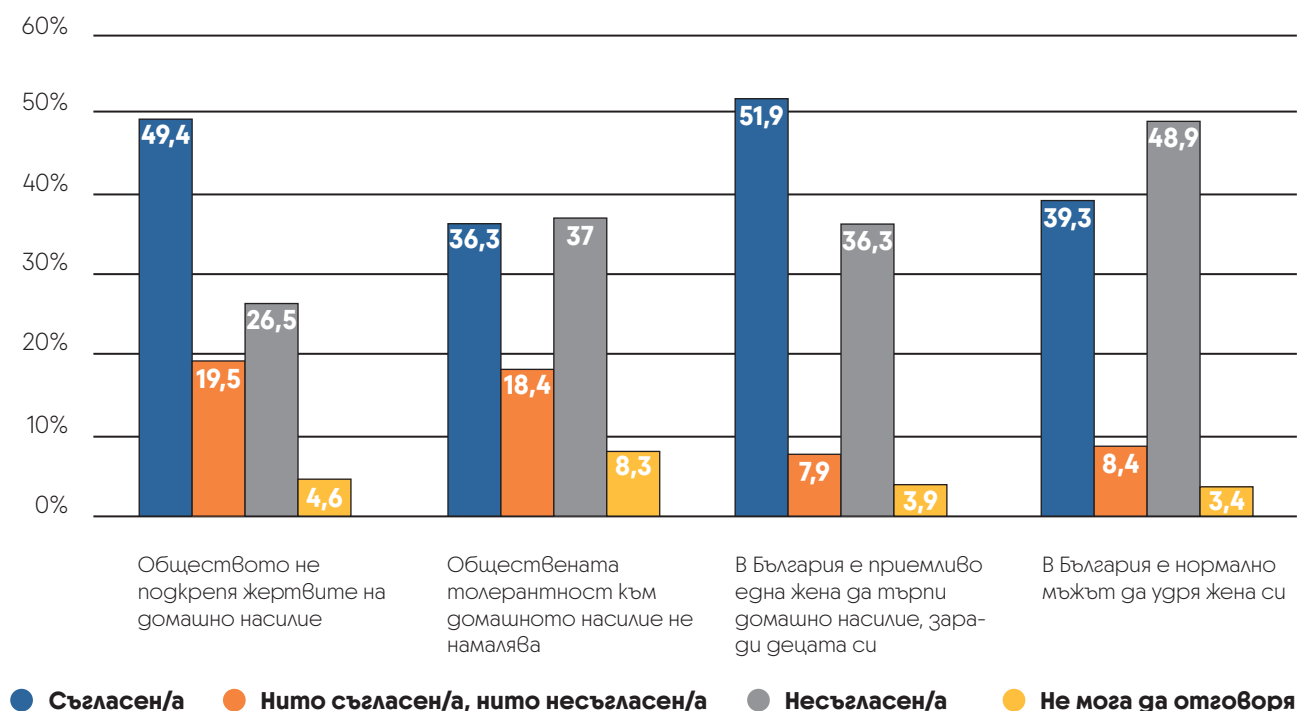
3. Обществената подкрепа

Освен от институционална защита пострадалите от насилие имат нужда и от различни форми на обществена подкрепа. **На въпроса „Имахте ли нужда от допълнителна подкрепа, освен тази, предоставена от институциите и ако да, каква?“ 59% от респондентите, сезирани институциите, декларират, че са имали нужда от такава.** Отговорите показват, че тези нужди са свързани с допълнителна финансова, психологическа, юридическа, морална и социална подкрепа, като най-често споменавани са нуждите от психологическа и юридическа подкрепа. Част от респондентите споделят нуждата да общуват не само с приятели и близки, но и с други пострадали от насилие, с които да споделят за проблемите, възникнали в тази ситуация.

Отговорите на въпросите за обществената подкрепа и нагласите в обществото показват, че за разлика от нагласите към институциите, които са преобладаващо негативни, **нагласите за обществена подкрепа са по-скоро поляризувани.** Все пак трябва да се отбележи, че половината от респондентите споделят твърденията, че обществото не подкрепя жертвите на насилие и че в България е приемливо една жена да търпи домашно насилие заради децата си.

Графика 15.

Обществена подкрепа

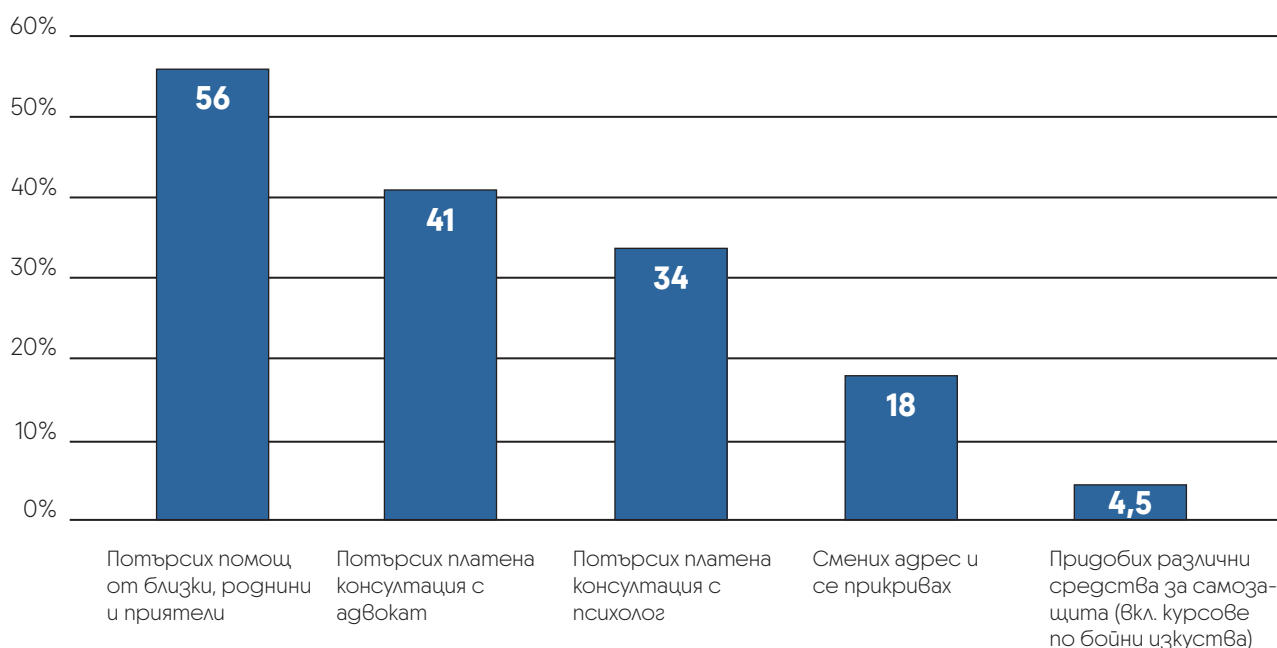

Предприети мерки за защита от насилника

На фона на сравнително ниския дял лица, обърнали се към институциите във връзка с насилието (46%), преобладаващата част от респондентите (81%) са предприели и други мерки за защита от насилника, освен институционалните, а само 19% не са предприели нищо, за да се защитят. Най-разпространените сред тези мерки са търсене на помощ от приятели, близки, роднини (56%), консултация с психолог (34%) и консултация с адвокат (41%).

Графика 16.

Какви (групи) мерки предприехте, за да се защитите от насилника?

Повечето от пострадалите споделят за насилието на членове на своето семейство (52%) и приятели (57%). Респондентите от малки населени места (села и малки градове) имат повече нужда от подкрепа от страна на семейството си преди напускане на насилника, а тези от по-големи населени места (регионален град или столицата) по-често имат нужда от подкрепа след напускане на насилника. Когато са споделили, жертвите на насилие са получили подкрепа и разбиране в голяма степен в 58% от случаите, в 29% са получили подкрепа и разбиране в малка степен, а 13% не са получили разбиране. Барьерите при споделяне на сексуално насилие са най-силни.

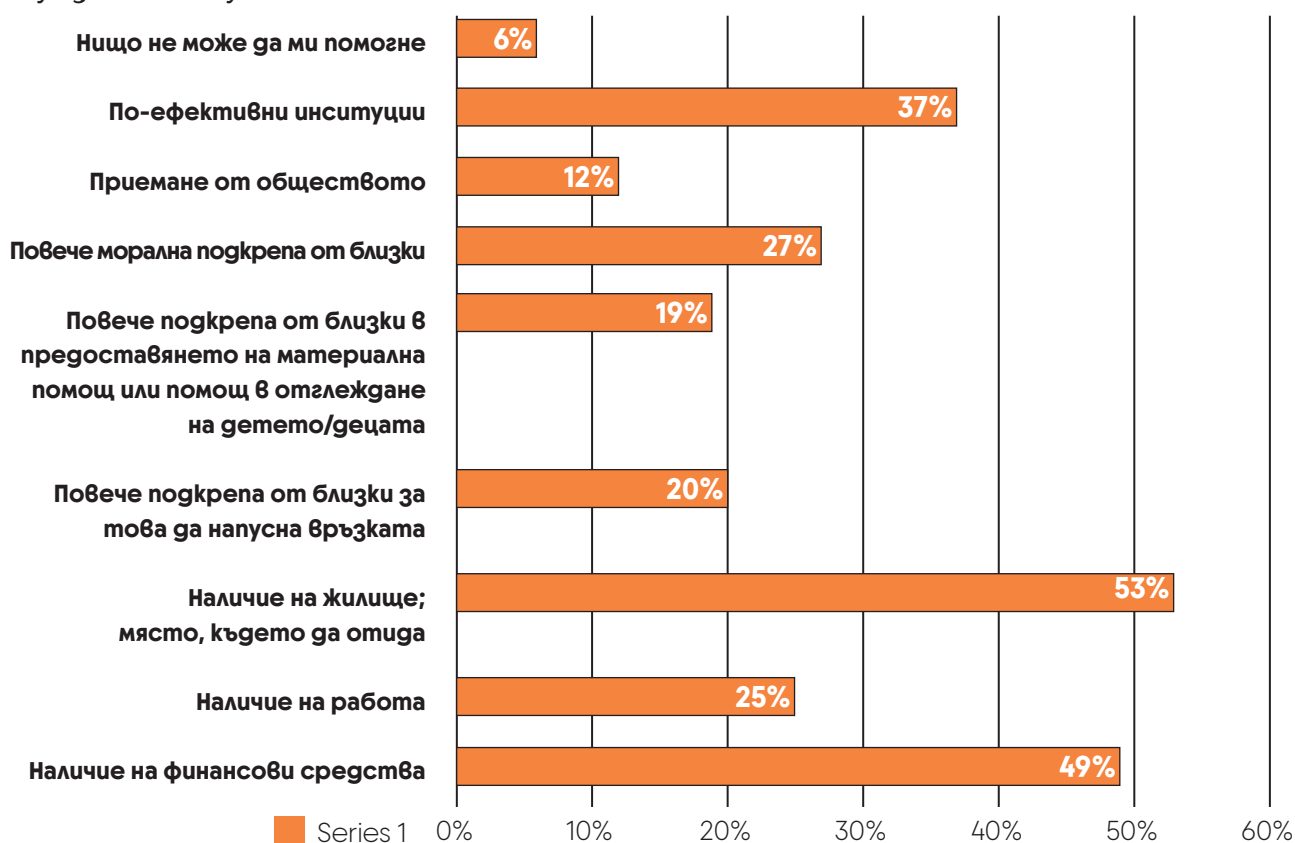
Ролята на професионалистите, които осигуряват юридическа, психологическа и социална подкрепа на пострадалите от насилие, също не бива да бъде подценявана. Докато в отворените отговори на въпросите, ролята на психолозите за справяне с последиците от насилието е често описвана в позитивни термини, услугите на адвокатите са оценявани не толкова еднозначно. Достъпът до услуги на адвокат е ключов момент в осигуряването на добра институционална защита, но според респондентите трудностите в получаване на адекватна помощ от адвокатите са значителни. Основните сред тях са високите такси, но също така и небрежност, липса на интерес към такива дела, липса на съпричастност и т.н.

4. Нужди на пострадалите от насилие

Респондентите, които не са напуснали насилника, споделят, че най-много би им помогнало в ситуацията, в която се намират – 53% наличие на жилище, място, където да отидат, както и наличие на финансови средства – 49%. Причините да останат в насилническа връзка, които най-често посочват ненапусналите насилника, са: липса на финансови средства (43%), притеснения за ефекта от раздялата върху децата (43%), притеснения, че насилникът ще им вземе децата (28%), притеснения, че нямат подкрепа в отглеждането на деца (24%), липса на увереност и срам (38%), а 29% не смятат, че законът е добър и че институциите ще ги защитят.

Графика 17.

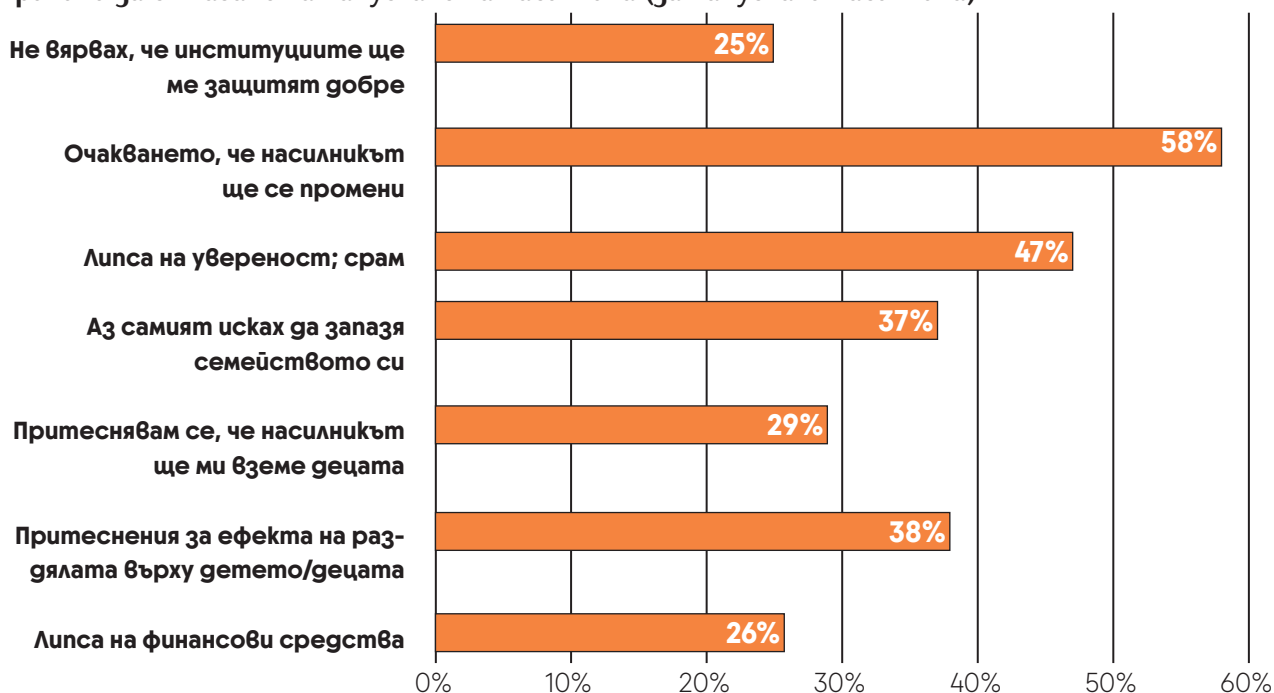
Нужди на ненапусналите насилника

Причините за отлагането на напускането на насилника сред респондентите, които са напуснали насилника, но са отложили момента на раздялата, са почти сходни. Най-често изтъквани са: очакването, че насилникът ще се промени (58%), липса на увереност и срам (47%), желанието да запазят семейството си (37%), притеснения за ефекта на раздялата върху деца (38%), притеснения, че насилникът ще им вземе децата (29%), липсата на финансови средства (26%), както и липса на доверие в институциите и законодателството (25%).

Графика 18.

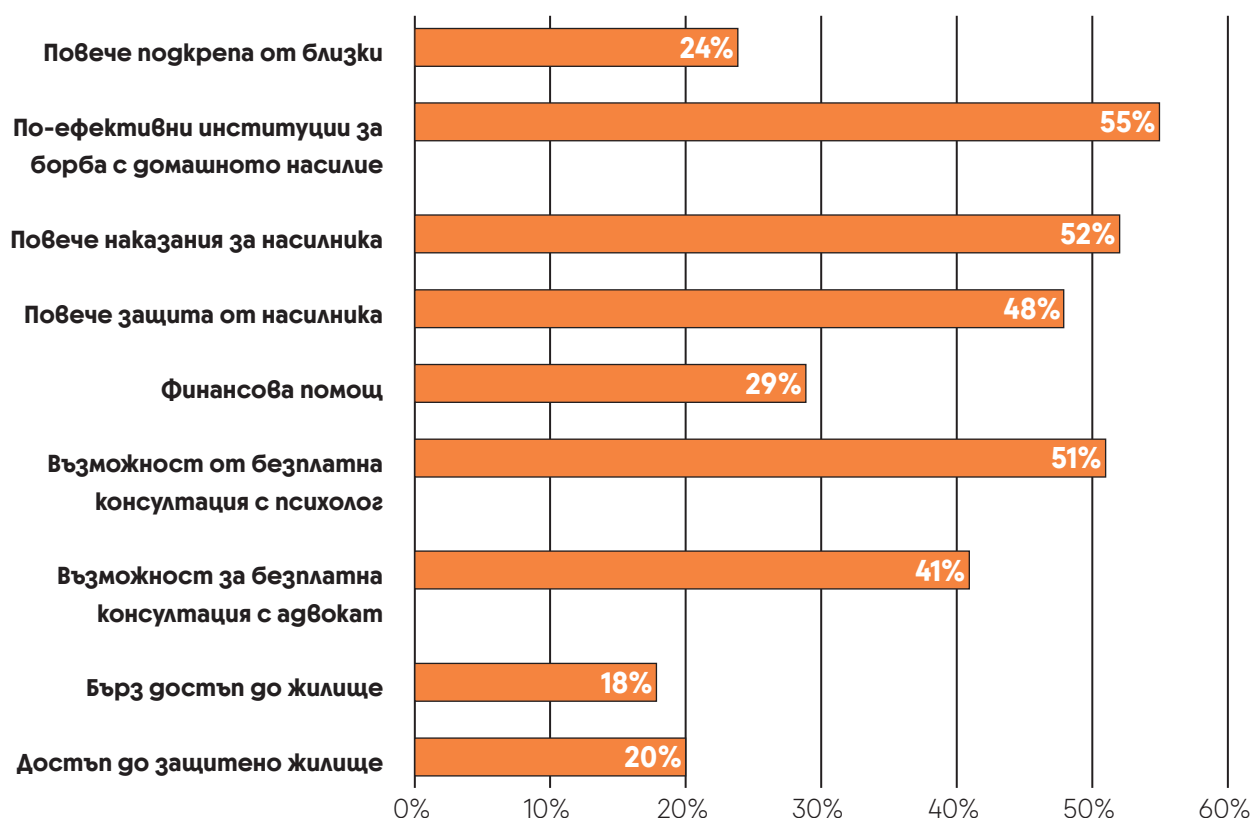
Причини за отлагане на напускане на насилника (за напуснали насилника)

Основните нужди на респондентите, които са напуснали насилника, са: по-ефективни институции за борба с домашното насилие (55%), повече наказания за насилника (52%), възможност от безплатна консултация с психолог (51%), повече защита от насилника (48%), възможност за безплатна консултация с адвокат (41%), финансова помощ (29%), повече подкрепа от близки (24%), достъп до защитено жилище (20%) и достъп до жилище (18%). Призивите за по-ефективни институции за борба с домашното насилие, за повече наказания на насилника и за повече защита от насилника отново ни напомнят за проблемите в институционалната подкрепа.

Графика 19.

Нужди на напусналите насилника

Отговорите на въпроса „Какви са основните проблеми след напускане на насилника?“ показват, че това са продължаващият тормоз от страна на насилника и/или желание да се съберат (68%), усещането за силен страх и несигурност (66% от напусналите), както и психологическите проблеми като депресия и потиснатост, мисли за самоубийство, проблеми със съня, паник атаки (51% от напусналите), финансови проблеми (40%), здравословни проблеми (32%), липса на социална среда и подкрепящи приятели и роднини (26%) и намирането на място, в което да се чувстват сигурни (25%). Тези данни подчертават уязвимостта на тази група, както и нуждите им от комплексна социална и психологическа подкрепа от специалисти, подготвени да работят с нея.

Очаквано, **родителите, пострадали от насилие, срещат значителни трудности в справянето със ситуацията след раздяла и с комуникацията с насилника във връзка с детето.** 53% от тях оценяват като лоша или много лоша комуникацията с насилника във връзка с децата, 12% споделят, че насилникът не общува с децата, и само 5% оценяват тази комуникация като добра или много добра. Сред най-често срещаните проблеми са настройването на детето от страна на насилника (27%), вменяване на вина за родителско отчуждение (22%), неспазване на режима (18%), липса на интерес на насилника към детето и неплащане на издръжка. **В тази връзка, 69,4% от всички участници в изследването споделят разбирането, че споделеното родителство е в ущърб на пострадалите от домашно насилие.**

Заклучение

Резултатите от проведеното социологическо изследване сред пострадали от домашно насилие в България представя за пръв път в детайли опыта на тази изключително уязвима група. Събраните данни показват тревожно високи нива на недоверие към институциите, отговорни за защитата от домашно насилие, което обяснява факта, че преобладаваща част от изследваните лица не са се обърнали към тях. Изследването регистрира, че те се сблъскват със значителни трудности в доказването на насилие в съда, получават слабо съдействие и объркващи послания от страна на институциите, а освен това преживяват и различни форми на продължаващо насилие и тормоз след раздяла. Особено сложен и тежък е процесът по получаване на защита за родителите, които често водят успоредно дела за родителски права, докато отглеждат децата си и се справят с всички финансово-битови трудности, съпътстващи тази грижа. **Данните еднозначно показват, че пострадалите от насилие имат нужда от подобрена, комплексна и индивидуализирана социално-психологическа подкрепа, както и от улесняване на взаимодействията с институциите и повишаване на ефективността им.**

Приложение 1

Таблица 1.

Демографски данни на респондентите

Пол	В проучването	В групата
Жени	96%	94%
Мъже	4%	6%
Друг	1%	1%
Възраст		
До 24 г.	3%	4%
25-34 г.	25%	28%
35-44 г.	38%	37%
45-54 г.	28%	21%
55-64 г.	5%	7%
Над 64 г.	1%	4%
В какъв тип населено място живеете		
София/столица	40%	45%
Областен център	32%	30%
Друг град	23%	20%
Село	3%	2%
Друго	2%	3%

**Проучването „Чуй гласа ми“
се реализира с финансовата
подкрепа на семейна
фондация „Лъчезар Цоцорков“**

Изявленията и мненията,
изразени тук, принадлежат
единствено на Партньора,
Фондация „Будителките“, и
не отразяват непременно
вижданията на семейна
фондация „Лъчезар Цоцорков“
или нейните партньори.